

Verslag Symposium Boerderijeducatie 28 maart 2007

“Tijd rijp voor een landelijk Steunpunt boerderijeducatie”

Datum & tijdstip : Woensdag 28 maart 2007, 12.30-17.00
Locatie : Kasteel Groeneveld, Baarn
Genodigden : Agrarische ondernemers, docenten en beleidsmakers
Dagvoorzitster : Martine Kruiders (ikbenboerin.nl)
Organisatie : Stichting Vrienden van het Platteland, KNHM (Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij), Stichting Educatief Platteland, Coöperatie Stadteland en LTO Nederland

1. Opening

Peter Smeets (Directeur Vrienden van het Platteland) heet iedereen van harte welkom en bedankt het Ministerie van LNV, de heer Roel van Raaij voor het initiatief en de directeur van Groeneveld, Jan Hartholt, om het kasteel beschikbaar te stellen. Hij noemt ook de partners die het symposium in gezamenlijkheid organiseren: Koninklijke Nederlandse Heidemaatschappij, Coöperatie Stadteland, Stichting Educatief Platteland!, Land en Tuinbouworganisatie Nederland en Vrienden van het Platteland.

Uit onderzoek blijkt dat 55 procent van de jeugd nooit in aanraking komt met de natuur. Het besef dat investering in de jeugd nodig is, wordt steeds groter. Boerderij educatie is daarbij het sleutel begrip in en dat geeft ook het belang aan van een dag als deze, waarin boeren en docenten met elkaar van gedacht wisselen over de toekomst van boerderijeducatie en hoe het plek krijgt in het onderwijs. Een symposium om docenten uit voornamelijk het basisonderwijs en agrariërs met educatie op de boerderij met elkaar in contact te brengen. En om te praten over een mogelijke opzet van een centraal infopunt (in de vorm van een website).

Na de opening wordt dagvoorzitster, Martine Kruidier geïntroduceerd. Zij is onder andere bekend van School TV en Zeppelin. Daarnaast is zij Freelance journalist en bedenker van de website Ikbenboerin.nl. Ze zet het programma van de dag uiteen en zal de dag verder leiden. Martine introduceert Judith Gerretsen. Zij is projectleider van PlattelandImpuls.

Het project PlattelandImpuls is nu in volle gang met 35 groepen en 420 deelnemers! Het is bedoeld voor agrariërs die hun bedrijf verbreed hebben en marktkansen zien, maar deze kansen nog beter willen oppakken en uitwerken. De ondernemers worden actief in contact gebracht met marktpartijen. PlattelandImpuls kent 7 deelprojecten: waarvan educatie één van de pijlers is. De ondernemers gaan actief samenwerken met marktpartijen. Voor het deelproject educatie bestaat de grootste marktpartij uit basis scholen en er doen 85 boeren aan mee.

Judith geeft aan dat er in Nederland 50 educatieboerderijen die er klaar voor zijn om groepen te ontvangen! Nog eens 85 bedrijven staan in de startblokken! 135 boerderijen die professioneel aan de slag willen en kunnen en weten hoe ze een klas kunnen ontvangen en hoe zij in kunnen spelen op de doelgroep scholen met goed lesmateriaal. Ook is er een website www.metdeklasjeboerop.nl ontwikkeld voor docenten, kinderen en ondernemers.

Na de presentatie van Judith Gerretsen presenteert Jan Alfrink (pedagogische adviseur en oud-directeur basisonderwijs IJsselschool te Zutphen) de Nut en Noodzaak van boerderijeducatie ondersteund door de Film Klasseboeren. Deze film is te bekijken via www.klasseboeren.nl

Martine Kruidier legt het verloop van de middag uit. Er zijn 4 workshops verdeeld over 2 rondes. Na de uitleg gaan alle deelnemers met de workshopleider naar de workshop van hun keuze.

2. Workshops

Workshop 1

“Boerderij als praktijkleeromgeving”.

Door Jan Alfrink (pedagogisch adviseur en oud-directeur basisonderwijs) en Nicolette van de Kamp (Stichting Educatief Platteland!)

De volgende overtuigingen en stellingen zijn gehanteerd:

1. Overtuiging: Boeren en onderwijzers hebben dezelfde idealen.

Toegelicht door Jan Alfrink: Ze werken aan zorg dragen, aan gezond houden, aan contact met de natuur, contact met jezelf, aan heelheid en balans. Aan attitude, aan respect, aan genieten.

Reacties zaal:

- En je moet ze allebei betalen
- Boeren en onderwijzers hebben dezelfde drive in plaats van dezelfde idealen
- Afhankelijk vanuit welk perspectief je dit benadert

2. Overtuiging: Opvoedkundige en sociale problemen kun je via dier en plant oplossen.

Toegelicht door Jan Alfrink: In het contact met het dier leer je de vraag van het dier verstaan. Het dier is hier eerlijk in; geeft ook feedback. Een plant is hulpeloos en afhankelijk van de zorg van mensen. Kinderen leren deze mensenplicht eigen maken en blijken dan op school een pestprotocol minder nodig te hebben.

Reacties zaal:

- Verlies je het contact met de natuur, dan verlies het contact met jezelf. Door weer in aanraking te komen met de natuur, kom je weer in contact met jezelf
- Boerderijeducatie is werkzaam voor zorgmensen / speciaal onderwijs, maar werkt ook voor het reguliere onderwijs (als preventief middel om het contact met de natuur te behouden en daarmee het contact met jezelf)
- Boerderijeducatie heeft een onderwijskundige meerwaarde als wel een pedagogische meerwaarde
- Boerderijeducatie is 1 van de mogelijke middelen voor een therapeutische behandeling; het is niet zo boerderijeducatie alle problemen van zorgmensen op kan lossen. Dat moet ook niet het doel zijn van boerderijeducatie

3. Stelling: Kinderen leren met drie bezoeken aan een boerderij meer dan drie weken les op school!

Toegelicht door Jan Alfrink: Uit de praktijk. Een directeur zegt: “Je ziet het op de foto’s, wat een plezier! Je hoort hun verhalen, wat een enthousiasme! Je leest hun opstellen, wat een ervaring! Met de les in de klas er op aansluiten? Geen probleem, de poorten die toegang verschaffen tot het opnemen van kennis staan wagenwijd open!

Reacties zaal:

- Die leeropbrengst moet middels onderzoek aangetoond worden
- Zorg dat de leerinhoud aansluit bij kerndoelen en methodes

4. Stelling: Moet de financiering voor boerderijeducatie van buiten het onderwijs komen of door het onderwijs zelf gedragen worden?

Toegelicht door Jan Alfrink: Een bank als sponsor, betrokkenheid van charitatieve stichting, een ideële club met geld.....prachtig! Maar het maakt onderwijs lui! De scholen moeten zelf hun wensen financieren! Het product van de boer kost geld. De school zal daartoe een keuze moeten maken.

Reacties zaal:

- Door het onderwijs te laten betalen voor boerderijeducatie, wordt de waarde van boerderijeducatie hoger. Meeste mensen voor. Reacties:
 - Als het onderwijs zelf meebetaalt, wordt er bewuster omgegaan met boerderijeducatie.
 - De implementatie in het onderwijs zal beter zijn
 - Als een school moet betalen, dan mag een school ook eisen gaan stellen
 - Boerderijeducatie is dan echt een praktijkles voor het onderwijs
- Boerderijeducatie mag niet meer gratis!
- Ook de overheid moet hierin bijdragen gezien de breed maatschappelijke meerwaarde van boerderijeducatie
- Gezien het feit dat het ook een visitekaartje is voor de landbouw, moet de sector daar ook deels zelf aan bijdragen

Workshop 2

“Fundament onder boerderijeducatie?”

Door Paul Duijsings (voorzitter Stichting Educatief Platteland!) en Maarten Fischer (Coöperatie Stadteland)

Waarom beginnen?:

- Beleving bieden
- Waar komt het voedsel vandaan
- Kinderen moeten weten waar de melk vandaan komt (voedselbewustzijn)
- Men moet terug naar “de basis”
- Consumenten leren kiezen op basis van kennis
- Vooroordelen wegnemen, deuren open, draagvlak vergroten, verbinding zoeken
- Boerderijeducatie t.b.v. draagvlak agro-sector en bedrijfsinkomen
- Geld verdienen (als product in de markt)
- PR voor de sector (waar komt de melk vandaan → klant van de toekomst)
- Educatie als PR/draagvlak of als neventak (product)

Wat is de vraag?:

- Onderwijs: nog veel te winnen aan onderbouwing en financiering
- Wat wil/kan de klas leren op de boerderij?
(relatie kerndoelen, maatschappelijke ontwikkelingen)
- Er is meer markt naast de scholen
(senioren, buitenschoolse opvang, toeristen, bedrijven, recreanten, e.d.)
- Als het goed is, staat men ervoor open

→ **De vraag naar dit product groeit**

- Men is er vaak niet van op de hoogte
- Deze “boodschap” staan ver af van de grote stromen in de maatschappij
- Betekenis geven aan maatschappelijke issues
- Vind en communiceer de diepere boodschap / legitimatie
- Vergroot dit de kwaliteit van het onderwijs of bespaart het kosten

→ **Speel in op actuele maatschappelijke issues**

Aandachtspunten:

- Is er geld voor? Ja, wel tijdig en professioneel aanbieden
- Bundel tot een verantwoord en goed programma wat aansluit bij onderwijs
- Onderbouw het belevingsaspect en de meerwaarde voor leren
- Cd-tje leuk maar maak het levend op de school
- Ondernemers zoeken afbakening van een landelijk concept => hoe verder
- Onderwijs eigenlijk ook
- Er zijn ook andere financieringsmogelijkheden (Rabobank, productschap)
- “Een schrammetje mag best”
- Maatschappelijke issues: probleemkinderen een uitje geven, mensen verbinden met de natuur, evenwicht stad - platteland, normen & waarden, interpersoonlijke relaties, kringloop - denken
- De brug tussen wat boeren daadwerkelijk teweeg brengen bij kinderen en het onderwijs wil bieden moet geslagen worden (opschrijven)
- Financiering:
 - De school zelf
 - Sluit aan bij bestaande vormen zoals innovatie - vouchers, leader, groene catalogus (zowel bij ontwikkeling als exploitatie)
 - Andere doelgroepen (recreatief, bedrijven, e.d.)

Stellingen:

1. Er is in het onderwijs voldoende geld voor dit aanbod
 2. Het onderscheidende van boerderijeducatie is de werkvorm
 3. Op de gemiddelde basisschool is geen vraag naar boerderijeducatie
 4. Zoek samenwerking (binnen aanbieders en met scholen)
 5. Boerderijeducatie geeft een antwoord op een groot aantal maatschappelijke thema's en problemen
 6. Het is nergens geformuleerd welke diepere maatschappelijke meerwaarde wordt geboden door boerderijeducatie
 7. Een vroege ervaring met de natuur, heeft lange termijn effecten op de belevingswereld van de persoon
 8. Als sectorpromotie jouw drijfveer is voor boerderijeducatie is, moet je er niet aan beginnen
 9. In het onderwijs is geld zat voor goede programma's
-

Workshop 3

“Maatschappelijke meerwaarde van boerderijeducatie”

Door Marianne van der Heijden (ZLTO) en Conny van Gorp e.a. (Klasseboeren)

Kern:

- Boerderijeducatie in breder maatschappelijke context plaatsen.
- Ervaringsgericht en belevend leren blijft veel langer hangen.
- Hantering leerstijlenmodel van Kolb. Dit model maakt inzichtelijk dat er niet slechts één algemene wijze van leren is maar dat elk individu zijn eigen voorkeurstijl van leren heeft.

Centrale vraag:

Wat is de meerwaarde van boerderijeducatie als aanvulling op het huidige onderwijsaanbod? In hoeverre geldt dit voor normen / waarden, economie, cultuurhistorie / geschiedenis, gezondheid, milieu, voedsel / voedselproductie en natuur?

Resultaten:

De resultaten van de post-its:

- Gezondheid	→ Weet wat je eet
- Voedsel / voedselproductie	→ Gezonde voeding op scholen is actueel thema
- Normen / waarden	→ Boerderijdier in privé-omgeving: eer voor u begint
→ Dierenrechten voedselverspilling? (waar ligt de grens?)
- Onderwijs	→ Buiten leren i.p.v. van buiten leren
- Voedsel / voedselproductie	→ Bewustwording door het zien en ervaren
- Normen / waarden	→ Respect voor platteland, de boer en de producten

Discussie:

- Wat is de primaire doelstelling van boerderijeducatie? Verschilt deze voor het onderwijs t.o.v. de agrarische sector? Willen we streven naar een gemeenschappelijke boodschap? De vraag is vervolgens welke boodschap je met boerderijeducatie wil uitdragen? Moet de agrarische sector hier het voortouw in nemen? En welke boodschap wil de agrarische sector dan uitdragen?
- Kies voor een strategie waar het onderwijs de toegevoegde waarde in ziet. Boerderijeducatie is niet een verantwoordelijkheid voor scholen. Van belang is om de boodschap die je als agrarische sector wilt uitdragen, af te stemmen op de vraag uit het onderwijs. Het is niet vanzelfsprekend dat een klas altijd naar de boer gaat. Een boer kan namelijk ook naar de school toekomen.
- Is boerderijeducatie een doel 'an sich' of middel tot?

Centrale stelling:

- Wat is de boodschap die we als landbouw willen uitdragen naar het onderwijs toe?
- Een gezonde maatschappij heeft de boerderij nodig
- Het onderwijs kan zonder boerderijeducatie

Een ondernemer merkt terecht op dat het bezoek van scholen de bedrijfshuishouding heeft beïnvloed. Na de zoveelste vraag van kinderen waarom koe en kalf gescheiden zijn, besloten ze beide dieren bij elkaar te zetten.

Hieruit ontstaan dan ook de volgende stellingen:

- Meerwaarde van boerderijeducatie is groter voor de boer dan de school
- Economisch rendement leidt tot kwaliteitsverbetering

Stellingen:

- 1 Betekent dubbel leerrendement ook economisch rendement
- 2 De meerwaarde voor de boer is groter dan de meerwaarde voor de school
- 3 Economisch rendement leidt tot kwaliteitsverbetering
- 4 Het reguliere onderwijs kan niet zonder boerderijeducatie
- 5 Een gezonde maatschappij heeft boerderijeducatie nodig
- 6 Het onderwijs kan zonder boerderijeducatie

Dit zijn de stellingen die uit deze workshop (2^e ronde) naar voren kwamen. De mensen hadden de voorkeur om de laatste stelling plenair terug te laten komen, omdat die het meest prikkelend is.

Workshop 4

“Boerderijeducatie in de klas”

Door Huub Lenders (Christelijke Agrarische Hogeschool) en Martine Kruiders (ikbenboerin.nl)

Deze workshop werd geleid door Huub Lenders en Martine Kruiders. Tijdens de workshop werden een aantal stellingen geformuleerd waar tijdens de afsluiting d.m.v. stemkaartjes over gedebatteerd werd.

Punten die naar boven kwamen tijdens de workshop:

- Onderwijs heeft het druk genoeg met het huidige programma, doelstellingen vanuit het onderwijs zouden geïntegreerd moeten worden in de bezoeken aan de bedrijven. Kinderboerderij in Den Haag heeft een lesprogramma dat onderdeel uitmaakt van het lesprogramma. Ook moet het programma van de boeren eerder bekend zijn (vb een jaarplanning) zo kan het beter in het schoolprogramma worden ingelast. Ook liever op projectbasis dan terugkerende activiteit.
- Er zijn verschillende redenen waarom kinderen in aanraking zouden moeten komen met het agrarisch bedrijf: imago van de sector verbeteren, kinderen laten zien waar hun voedsel vandaan komt, 'normen en waarden' aspect (vb. dierwelzijn), de beleving heeft meerwaarde bovenop de theoretische lessen (het blijft beter hangen).
- Een aantal bedrijven liep tegen het probleem "professionalisering" aan. Zijn klein begonnen op grond van liefdewerk oud papier, met grotere aantallen groepen kan het niet meer op deze manier. Deze stap is moeilijk te zetten, willen het best gratis doen maar als de bedrijfsvoering eronder lijdt zal er toch een bijdrage van de scholen gevraagd moeten worden.

Stelling: Zo lang boeren het gratis blijven doen verzieken ze de markt

Uit de workshop kwam ook naar voren dat een centraal informatiepunt een goed idee is. Nu zijn veel initiatieven nog te regionaal geregeld, dit zou in een nationale databank bijgehouden moeten worden. Dat boeren hun activiteiten erop kunnen zetten en dat scholen kunnen zoeken op deze site naar een geschikte educatieboer.

3. Terugkoppeling workshops

De dag werd afgesloten met een stellingenronde, door middel van groene en rode briefjes kon er voor of tegen een stelling worden gestemd. De microfoon ging rond om de kaartjes met woorden kracht bij te zetten.

Stellingen per workshop en reacties hierop vanuit de zaal:

Workshop 1 Boerderij als praktijkleeromgeving

- Boerderijeducatie mag niet meer gratis. Meeste mensen voor. Enkele tegen:
 - Zit in de woordkeuze (mag)
 - PR waarde
 - Gaat het om boerderijeducatie of om een boerderijbezoek?
 - Uit idealisme mag het voor een keer best gratis
 - Incidenteel moet dit kunnen
- Boerderijeducatie heeft een onderwijskundige meerwaarde als wel een pedagogische meerwaarde.
- Door het onderwijs te laten betalen voor boerderijeducatie, wordt de waarde van boerderijeducatie hoger. Meeste mensen voor. Reacties:
 - Als het onderwijs zelf meebetaalt, wordt er bewuster omgegaan met boerderijeducatie.
 - De implementatie in het onderwijs zal beter zijn.
 - Als een school moet betalen, dan mag een school ook eisen gaan stellen.
 - Boerderijeducatie is dan echt een praktijkles voor het onderwijs.

Workshop 2 Fundament onder boerderijeducatie?

- Er is in het onderwijs voldoende geld voor boerderijeducatie.
Vanuit deze stelling is overgaan op een stelling uit workshop 4, zie hieronder:

Workshop 4 Boerderijeducatie in de klas

- Landbouweducatie als vak (i.p.v. opdelen in andere vakken). Reactie:
 - Samenhang tussen vakken is van belang, dus boerderijeducatie moet opgedeeld worden en gegeven tijdens verschillende vakken.
- Er zijn te veel losse projecten en aanbieders van boerderijeducatie. Er is een roep om een centrale plek waar vraag en aanbod op elkaar afgestemd kunnen worden.

Na de terugkoppeling werd de werkplaats voor de Leefomgeving 'Fundament onder boerderijeducatie' door Kees Joosse (directeur KNHM) aan Martie van Essen (LNV) overhandigd. Martie van Essen geeft als programmaleider Kinderen, Gezondheid en Natuur van het Ministerie van LNV een reactie op de dag en geeft aan dat ze de conclusies van het symposium zeker mee zal nemen en onder de aandacht zal brengen van de minister.

Na de overhandiging worden alle workshopleiders met een streekproducten mand bedankt voor hun inzet en bijdrage voor deze geslaagde middag. Martine Kruidersluit het symposium af en nodigt iedereen uit voor de borrel.

4. Eindconclusie Symposium

Als samenwerkende organisaties kijken we terug op een zeer geslaagd symposium wat zijn doel heeft bereikt. Uit de reacties van deelnemers blijkt ook dat er duidelijk in een behoefte is voorzien. Naast het inhoudelijke deel gaven het stralende voorjaarsweer en het kasteel de middag een gouden randje.

Na het symposium is de voorzichtige conclusie dat de tijd rijp is voor een Steunpunt boerderijeducatie. De komende tijd zullen we als samenwerkende organisatie deze conclusie verder gaan uitwerken en concreet maken. In de vorming van het Steunpunt vinden we het zeer belangrijk dat alle partijen die betrokken zijn bij boerderijeducatie daarin samenkomen en wordt gedragen door alle partijen.

Na het symposium zijn de eerste stappen gezet voor een steunpunt boerderijeducatie:

- LTO, Stadland, Vrienden van het Platteland en Stichting Educatief Platteland! vormen een voorlopige coalitie om de landelijke activiteiten te bundelen en verder aan te jagen en zijn in gesprek om te kijken welke activiteiten landelijk georganiseerd kunnen worden en wie er voor uitvoering aan de lat kunnen staan in aansluiting op de ontwikkelingen bij ondernemers en regio's zelf.
- In samenwerking met de Wageningen Universiteit wordt een onderzoeksvraag voorbereid om de meerwaarde van Boerderijeducatie te onderzoeken op basis van effectenmeting op het vlak van didactiek (school) en pedagogiek (gedrag/opvoeding).
- 5 regio's hebben aangegeven dat zij als samenwerkingsverband verder willen werken om boerderijeducatie als product in de markt te zetten. Vanuit Plattelandimpuls wordt naar passende ondersteuning gekeken. De regio's Brabant en Gelderland hebben de eerste afspraken al gemaakt, **9 mei**¹ aanstaande geldt als een uitnodiging voor alle regio's om samen na te denken en afspraken te maken op welke wijze de regio's betrokken worden en blijven bij de landelijke ontwikkelingen, o.a. ter realisering van een Landelijk Steunpunt

Het symposium heeft landelijke bekendheid verkregen door aandacht van de media. Er zijn publicaties verschenen in onder andere; Nieuwe Oogst, Nederlands dagblad en de Leeuwarder Courant. RTV Drenthe heeft aandacht besteed aan het symposium en ook de VARA heeft op Radio 1 een item over boerderijeducatie uitgezonden. Verder zijn er op verschillende internetbronnen, waaronder de website van de LTO, artikelen te vinden over het symposium. Het persbericht wat naar aanleiding van de dag is verschenen, is te downloaden via www.plattelandimpuls.nl.

¹ 9 mei 2007 om 10.00 uur op de Eemlandhoeve te Bunschoten

5. Bijlage: Deelnemerslijst

Organisatiernaam	Voorletters	Achternaam	Plaats
Agrarisch Cultuurgoed	M.	Hupkes	Voorst
Aktiviteitenboerderij Fjouwerhusterpleats	K.	van der Zee	Rohel
Amalthea Coöperatie van Geitenhouders	P.	Kasius	Tilburg
Aspergeboerderij Post	H.A.R.M.	Post	Eemnes
Boerderijgolfboerderij de Wolf	D.	Visscher	Stegeren
Boerenbond	A.	Sys	Sint Laureins
Boerengolfbaan "Slachtehiem"	K.	Bakker	Lollum
Brody Creatieve Communicatie	M.	van den Broek	Wageningen
CAH Dronten	G.	Enting	Zuidveld
CAH Dronten	H.	Lenders	
Christen Unie	E.	Cramer	
CNME Arnhem	Th.	Visser	Arnhem
CPS onderwijsontwikkeling en advies	C.	Veltkamp	Amersfoort
De Nieuwe School-Edam	M.	Riteco	Alkmaar
Delta Natuurbeheer	D.	Holster	
Dienst Stadbeheer	J.	de Rijk	S-Gravenhage
Directie Oost Deventer Min. LNV		Wartena - van Eyndhoven	Deventer
D'n Amerkant, ZLTO Drimmelen: Agrotourisme	J.	Mureau-De Jong	Wagenberg
D'n Hoi Zulder, fam. Geboers	G.J.M.	Geboers	Asten Heusden
ENVON	J.C.	Nolthenius	Wijdenes
Erf Bosgunst	S.	Vergunst-Bosman	Hengelo (Gld.)
ETC Adviesgroep Nederland	M.	Pouw	Leusden
Fa. P. Uitgeest	I.	Uitgeest	De Koog
Fruittwekerij 't Düvelshöfke	N.	Velthuis	Oldenzaal
Hamster Mieden	S.	Bakker	Leeuwarden
Hay Aerts Grondverbetering B.V.	C.	Aerts	Broekhuizen Lb
Helicon MBO	H.	Hermans	Boxtel
Het Koeienhotel	A.	Niens	Heino
Het Nederlands Zuivelbureau	D.	Prenger	Zoetermeer
Ijsboerderij De Büterkamp	S.	Brandsma	Oudemirdum
Ijsboerderij van Herk	G.	van Herk	Loosdrecht
Ikbenboerin.nl	M.	Kruider	
Imkerij 't Schuurtje	H.	Kastelein	Loosdrecht
IVN Consulentenschap Flevoland	J.	Kolkman	Lelystad
Journalist	R.	Blom	
Kaasboerderij van Veen		van Veen	Zoeterwoude
Kijk- speelboerderij/ varkensmuseum 't Rundal	G.A.P.	van der Aalst	Eersel
KNHM	J.	Joosse	Arnhem
KNHM	K.	Joosse	
KNHM	M.M.	Vissers	
KOE en KAAS	M.D.	Poort	Utrecht
Lammerburen	J.E.	Haack	Oldehove
Landbouw en Zorg	H.	van Stokrum	
LEI - Wageningen UR	M.A.	de Winter	Woerden
LTO Nederland	M.	van der Heijden	
LTO-Noord, locatie Deventer	W	Groot-Wassink	Deventer
LTO-Noord, locatie Drachten	E.	Kramer	Drachten
Maisdoolhof	B.	Hopman	Malden
Melkveebedrijf Fam. Van Wijk	J.A.	van Wijk	Odiijk

Ministerie van LNV	N.J.	Bosma	's-Gravenhage
Ministerie van LNV	M.	Essen	
Ministerie van OC&W	G.	Vorstenbosch	Den Haag
NIBI	K.E.M.	Hol	Utrecht
Nieuw Bureveld	M.]	Wismeijer	De Bilt
nme Leiden	M.A.T.H.	Kathmann	Leiden
Ontdek De Boerennatuur	T.J.M.	Segers-Van Den Bosch	Kockengen
Pedagogisch adviseur	J.	Alfrink	
Plant Research International	D.	Haubenhof	Wageningen
Primon	P.	Hardewijn	Beemster
Productschap Tuinbouw	E.	van der Ham	Zoetermeer
Productschappen Vee, Vlees en Eieren	M.	Vellekoop-Spuij	Zoetermeer
Puur Terschelling	A.	Bierema	Terschelling Oosterend
Ridammerhoeve	C.J.M.	Riteco	Amstelveen
Roelof van Echten college (vmbo)	B.	Jansen	Pessen
SBNL	H.	Veurink	Veenendaal
Schapenpark 'Goede Hope'	J.A.W.	Erp	Hoofdplaat
Stadsboerderij	E.	Franssen	Deventer
Stadshoeve	A.A.C.M.	Hoeve	Amsterdam
Stadshoeve	A.	Hoeve	Amsterdam
Stadteland	M.	Fischer	Bunschoten Spakenburg
Stadteland	M.	Fischer	
Stadteland	J.	Huijgen	Bunschoten
Stadteland	C.	Palumbo	Zevenhuizen
Stichting Educatief Platteland	P.	Duijsings	
Stichting Educatief Platteland	N.	van de Kamp	
Stichting Veldwerk Nederland	W.	Meijberg	Orvelte
Stichting Veldwerk Nederland	M.	Veekamp	Amersfoort
Stoas hogeschool	A.	Heerema	Dronten
Tekstburo de Uil	A.	de Bruin	Bennekom
Voedingscentrum	P.	van der Broek	Den Haag
Voskuilen	M.]	Voskuilen	Achternveld
Vrienden van het Platteland	J.	Gerretsen	
Vrienden van het Platteland	L.	Mak	
Vrienden van het Platteland	D.	Metselaar	
Vrienden van het Platteland	P.	Smeets	
VSB Fonds	K.	Olsder	Utrecht
Wageningen UR	N.	Eernstman	
	A.	Akkerman	Heerenveen
	T.	Badenhuis	Barneveld
	G. en J	Bakker	Terschelling Oosterend
	D.	Beker	Erichem
	S.C	van Berkel	Stoutenburg
	J.A.C.M.	van Berlo	Erp
	P.J.M.	Besten	Haarle Gem Hellendoorn
	G.	den Blanken	Amstelveen
	H.N.A.	de Boer	Kortenhoeft
	E.C.	Brakman	Zutphen
	A.	Breeuwsma	Oudemirdum
	M.P.E.	van Breugel	Sterksel
	M.	Burema	Deventer
	A.	van Daatselaar	Eemnes
	B.	Drenth	Ede (Gld.)
	J.	van Driel	Ede

P.M.J.	Duijsings	Elburg
J.W.	van Esch	Heukelom Nb
M.H.A.	Goris	Brummen
	van Gorp	Udenhout
TH.	de Graaff	Mijdrecht
A.J.	Groenenboom	Numansdorp
J.C.M.	Groot	Lelystad
A.	de Haas	Haarlem
D.	Hanzen	
J.J.	van Hoorne	Streefkerk
D.	Horrevorst	Boutersem
G.	Huizing	Klazinaveen
N.	Jukema	Lelystad
H.	Karreman	
M.	Keultjes	Aerd
J.	Korevaar	Brandwijk
G.C.M.	Korrel	Ouderkerk aan de Amstel
N.	kruithof	Zoeterwoude
P.A.M.	Kuijjer	Soest
B.	van der Laan	Geldermalsen
C.W.	Maas	Vught
C.	van Middelkoop	Barneveld
M.	Mijs	Zoeterwoude
L.A.	Minderhoud	Waalre
B.	Mul	Fluitenberg
B.H.M.	Mulder	Lossen
A.C.	Peek	Wilnis
H.	Ravestijn	Numansdorp
M.	Rietbergen	Zutphen
T.	Schalkx	Soest
E.	Schreurs	Zutphen
T.	van Slobbe	Beek-Ubbergen
S.	Spijker	Maastricht
T.	Spijksma	Suameer
	van der Steen	Vught
M.	van der Veen	Purmerland
J.H.M.	van de Ven	Oirschot
G.C.M.	Vermeulen	Deventer
M.M.	Vogels	Mariahout
K.	de Vos	Veld (Gld.)
M.	Wagenaar	Halle
W.J.	Westeneng	Groenekan
W.	Ytsma	Sint Johannesga